

45. után állt. Erre enged következtetni a 64. vers utolsó mondata: „Eddig vannak a Jeremiás beszédei”. Serájának a Jeremiástól kapott feladat végrehajtására annak a küldöttségnek a szállásmestereként nyílhatott alkalmá, amelyet a 29:3 szerint Sedékiás menesztett Babilonba. A magyarázók többsége lehetetlennek tartja, hogy Jeremiás ugyanazon alkalommal küldte volna egyfelől a 29:4kk.-ből ismert levelet, mely a hosszabb ideig tartó száműzetésre történő berendezkedésre hívja fel a deportáltakat, másfelől az 51:59k.-ben említett, ítéletes próféciaát tartalmazó tekerestet. Úgy vélik, Jeremiás Babilónia iránti magatartásában nem volt meg ez az ambivalencia. Mindenesetre Jer 29:10-ből tudjuk, hogy Jeremiás, bár a távoli jövőben, de számolt Babilónia bukásával. Így nem elgondolható, hogy Serájának az 51:59–64-ben leírt megbízást adta. Serája a próféta helyett hajtja végre a szimbolikus cselekedetet, amikor az Eufráteszbe süllyeszti a Babel elleni ítéletes ígéretet tartalmazó tekerestet, amelyet ezzel visszavonhatatlanul elindulnak a beteljesedés felé. (Vö. 29:3 magyarázatát.)

Jer. LII. RÉSZ

Jer. 52,1–34. Jeruzsálem elestének története.

E fejezetet Jeremiás könyvének végső egybeszerkesztője 2Kir 24:18–25:21 és 27–30. verseiből vette át. Nem iktatta ide 2Kir 25:22–26-ot, mivel Gedáliás helytartóságának történetével Báruk emlékiratai már részletesebben foglalkoztak. 2Kir-hoz viszonyítva új adatot tartalmaz (Jer 52:28–30), amely a fogságba hurcoltak számára vonatkozik. A történeti kérdéseket illetően lásd 2Kir 24. és 25. részének magyarázatát. Itt csupán annyit jegyezzünk meg, hogy az említett fejezeteknek az átvételével Jer könyve szerkesztője a próféta ítéletes ígéret a beteljesedését kívánta még egyszer hangsúlyozni.

A SIRALMAK KÖNYVÉNEK MAGYARÁZATA

Írta: Dr. Tóth Kálmán professzor

Bevezetés

A könyv elnevezése.

A héber kánonban a könyv elnevezése azonos a kezdő szóval: *'ékáh* = „Jaj de...!” A Talmud már a *qínót* = gyászénekek, v. siratóénekek elnevezést használja, ennek felel meg a görög *thrénoi* és a latin *lamentationes* cím is.

A könyv a héber kánonban a „szentiratok” (*ketúbím*) csoportjában foglal helyet, közelebről a liturgiai használatra szánt „öt tekeres” (*hámés megillót*) között. A fogság utáni gyülekezetben azon a gyászszünnepen szokták olvasni, amelyet Jeruzsálemnek és a templomnak 587-ben történt elpusztulása évfordulóján tartottak. A Septuagintában és a Vulgatában viszont közvetlenül Jeremiás könyve után következik, annak a hagyománynak az alapján, hogy a könyv szerzője Jeremiás próféta. A nemzeti nyelvű bibliafordítások átvették a Septuaginta besorolását és a hagyományos „Jeremiás siralmi” címet is. A hagyomány mellőzésével a Siralmak könyve elnevezést szoktuk használni. (A szerzőség kérdését ld. lejjebb.)

A könyv tartalma és műfaja.

A Siralmak könyve öt részből áll, tartalma mind az ötnek a Jeruzsálem (és Júda országa) elpusztulása miatt érzett gyász és fájdalom. Különösen az 1., 2., és 4. rész foglalkozik Jeruzsálem ostromával és elpusztításával. A 3. rész általánosabb panaszének, az 5. r. pedig a szolgasorsba került nép helyzetén kesereg. A két utóbbi időben valószínűleg távolabb áll az 587-es eseményektől.

A könyv tehát az elnevezésnek megfelelően gyászénekeket, panaszdalokat tartalmaz. A „gyászének” azonban összefoglaló elnevezés, amelyen belül speciális formák különböztethetők meg: a halottsirató, az egyéni panaszének és a kollektív panaszének. Mindhárom műforma megtalálható a Siralmak könyvében, sőt gyakran liturgikus egységbe fonódik a három. A halottsiratás ősi szokás volt Izráelben is. Általában improvizáló jellegű felkiáltásokkal gyászolták a halottat (vö. Jer 22:18), de találunk az ÓSZ.-ben művészi kidolgozású sirató énekeket is (pl. 2Sám 1:19–27). A próféták néha politikai jelleggel használták ezt a műfajt, egy nép „halálát” énekelve meg (előre), hogy mintegy mesterségesen idézzék fel a gyász érzését (pl. Ám 5:1–3; Ez 27. r.). – Az individuális panaszénekek legszebb darabjai a zsoltárok között találhatók, bennük egy személy mondja el Isten előtt zaklatott helyzetét, nyomorúságát, és kéri Isten szabadító segítségét. – A kollektív panaszénekekben pedig maga a nép, a gyülekezet borul Isten elé, nagy nemzeti katasztrófa, csapás idején. E műfajok mindegyikének megvan a sajátos jellege s formai felépítése. (Vö. *Westermann: Das Loben Gottes in den Psalmen*, 1953. 35. skv. old.) – A könyvünkben előforduló énekekben az elsiratandó „halott” Sion, Jeruzsálem. Az egyéni és kollektív panaszénekekben viszont szintén Jeruzsálem, illetve Júda népe szólal meg (a 3. rész kivételével). – H. J. Kraus kommentárja bevezetésében a Siralmak könyve énekeire és egészére egy különleges – ókori keleti irodalmi példával is illusztrált – műfajt állapít meg: gyászének a templom pusztulása miatt. Teóriája elsősorban arra akar figyelmeztetni, hogy ezek az énekek nem elégikus hangú lírai költeményeknek tekintendők; mai formájukat, s azzal együtt tartalmukat is, a gyászünnep liturgiai alkalmazásában kell értékelnünk.

A Siralmak könyvéről lévén szó, szinte természetes, hogy sűrűn előfordul benne az ún. *qínáh*-metrum (3+2 képletű verssor), amelyet *Budde* éppen e könyvből elemezett ki. Viszont nem lehet végig ezt a metrumot ráerőszakolni a könyv énekeire – szövegjavítás árán is –, a héber verselés sokkal szabadabban változtatja a különböző ritmikájú sorokat, mint ahogyan a múlt század szabályos verselésű költészetéhez szokott európai ember azt elképzelte.

Még egy jellegzetessége van a Siralmak könyve énekeinek: az 5. r. kivételével akrostichonban vannak írva, azaz a héber abc betűinek egymásutánja található az egymásra következő versszakok elején. Az 5. r.-nél az akrostichon hiányzik, de ez is az abc betűi számának megfelelően 22 versből áll. – E verselési formát általában úgy szokták értékelni, mint amely mesterkéltségénél fogva nem enged igazi költői szárnyalást. Ez az értékelés amúgy is kérdéses, e helyütt pedig az akrostichon szigorú megkötöttsége a versek folyamatos olvasása során szinte azt az érzést kelti bennünk, hogy a gyászos képek leírásából nem lehet elhagyni semmit, mintegy az utolsó cseppig ki kell üríteni az emlékezés keserű poharát.

A szerzőség kérdése.

Az a hagyomány, mely szerint a Siralmak szerzője Jeremiás próféta, a 2Krón 35:25 félreértésén alapszik. Ott ugyanis az olvasható, hogy Jeremiás az általa nagyra becsült Jósiás király halálára siratóéneket írt és az meg van írva a „siralmak könyvében”. Ez utóbbi alatt azonban nyilván egy külön siratóének-gyűjtemény értendő; a Siralmak könyve nem tartalmazza a Jósiást sirató éneket. Ezt a hagyományt (bár képviselői ma is vannak), elutasítja még egy olyan szigorú

fundamentalista magyarázó is, mint a holland *Aalders*, megállapítván, hogy a Septuaginta bevezető többletszövegét tartalmazó hagyomány Jeremiás szerzőségéről nem tartozik az írás inspirált szövegéhez, sőt az sem bizonyítható, hogy mind az öt fejezet egy írótól származik. Vannak részletek, amelyek nem is illenek Jeremiás szájába. Ő nem állhatott olyan értetlenül összetörve Jeruzsálem romjai fölött, hihetetlennek tartva a katasztrófát. Cidkijjá királyt nem gyászolta volna úgy, ahogy az a 4:19-ben olvasható, Egyiptom segítségével sohasem reménykedett, amire a 4:17 utal, ő nem panaszkodott volna amiatt, hogy a próféták nem kapnak többé kijelentést (2:9), ő nem mondta volna, hogy az apák bűnéért kell gyermekeiknek bűnhődniük (5:7) stb. – Viszont arra a kérdésre, hogy ha nem Jeremiás, akkor ki, vagy kik a szerzők, többé választ adni nem lehet. Szélsőséges vélemények a kormeghatározásnál elsősorban a 3. és 5. résznél vetődnek fel, a kritikusok egy része a babiloni háborúknál későbbi eseményekre gondol, a perzsa hódoltság, vagy a Makkabeusok korára. Ezzel szemben megfontolt kritikai véleményt nyilvánít *Eissfeldt* (Einleitung AT, 3. kiad. 682. old.), szerinte valamennyi ének 587 után, de 538 előtt készült. *Fohrer* (Das Alte Testament, Einführung in Bibelkunde... II–III. 158. old.) általában beszélve „a” szerzőről, úgy látja, hogy személyes reflexiók vannak itt összefoglalva a költő részéről, aki nyilvánvalóan mindent átélt és elemzi a katasztrófa okait. *H. J. Kraus* szerint a szerző, vagy szerzők feltehetően a jeruzsálem kultuszi próféták vagy papok közt keresendő(k). – A műformák váltakozását látva, nem lehetetlen, hogy a könyv végső összeállítója eredetileg önálló verselemeket dolgozott össze a liturgiai előadás céljára.

Irodalom.

Felhasznált fontosabb kommentárok: *Budde*, K. 1898 (Kurzer Hand-Commentar), *Rudolph*, W. 1939 (Kommentar zum AT), *Haller*, M. 1940 (Handbuch zum AT), *Weiser*, A. 1958 (Das AT Deutsch), *Kraus*, H. J. 1960, 2. kiad. (Biblischer Kommentar) *Aalders*, G. Ch. 1952, 3. kiad. (Korte Verklaring).

Siral. I. RÉSZ

Az első ének felépítése költői forma és liturgiai rendeltetése szerint egyaránt művészi. Két egyenlő részre tagolódik. Az 1–11. v. siratóéneke. A második részben panaszének formájában maga a megsiratott Sion-Jeruzsálem szólal meg (12–22. v.). A közbeékelte 17. v.-ben még egyszer megszólal a siratóéneke és két egyenlő részre osztja a gyülekezet panaszdalát. A költő előtt az elpusztult Jeruzsálem és – a 4. v.-ből láthatóan – az elpusztult templom képe állt. Ez utóbbira tekintettel az éneke nem keletkezhetett 597-ben, ahogyan azt *Rudolph* gondolja, csak 587 után.

Siral. 1,1–22. Siratóéneke Jeruzsálem romjai mellett.

Az 1–11. v.-ben levő siratóéneke hátterét tehát a rommá lett Jeruzsálem kétségbeejtő látványa képezi (olv. 2Kir 25:1–17). A jelképeket használó költő a lakosságát veszített Jeruzsálemet egy gyászoló özvegyhez hasonlítja, aki férje után gyermekeit is elvesztette és siratta. (A jelképet illetőleg olv. Jer 31:15; Ézs 49:17–21-et.) A jelzők: „nagy a nemzetek közt”, „úrnő a tartományok közt” – talán túlzásként hatnak, ha valaki az ókori kelet nagy városaihoz hasonlítja Jeruzsálemet, de nem felejtendő, hogy aki kedves hozzátartozóját veszti el, annak az a legkedvesebb, legdrágább. A jelképes jellegből adódik az a feszültség is, hogy a siratóéneke ugyan az elpusztult Jeruzsálemről szól, de a megszemélyesített Jeruzsálem mégis élő alakként van bemutatva, csak elhagyatott özvegyként, akinek nincs vigasztalója sem, volt barátai,

szövetségesei is magára hagyták, vagy éppen kicsúfolták (2:7–8. v.).

Jeruzsálem népét fogságba vitték „a nyomorúság és terhes szolgálat után” (3. v.). A héber *min* praep. itt így értelmezendő, gondolva arra, hogy az ostromlott város népe mennyi nyomorúságot élt át s „ebből” az állapotból került elhurcolásra. A deportáltak természetesen továbbra is ki voltak téve ellenségeik gúnyjának, bántalmazásának (137. zsoltár). – A legnagyobb keserűséget a rombadőlt templom üszkös falainak a látványa okozta: nem jönnek több ünnepre az ország lakói, elhagyatottakká lesznek a Jeruzsálemben vezető utak (4. v.) Főlelevenednek az ostrom képei: az éhségtől erőtlenné vált emberek, maga Cidkijjá király is riadtan próbál menekülni – de hiába (5–6. v. vö. 2Kir 25:4–6). Majd ismét jelképes leírásba megy át a siratóének: Jeruzsálem, az egykor díszes ruhákba öltözött úrnő, ott áll ellenségei előtt bemocskolt ruhában, vagy éppen pőrére vetkőztetve (7–9. v.), kapzsi kezek letépték ékszereit – célzás a templom kegytárgyainak az elrablására (10. v. vö. 2Kir 25:13–17). – Az „emlékezés” nemcsak a múlt idők felidézését jelenti, hanem a rádöbbenést a hihetetlennek tűnő valóságra. (A 7. v. második sora az összefüggésbe nem illik, a formát is megbontó számfeletti sor, kései kiegészítés.) Az emlékezésnek megfelelő héber *zákar* ige a 9. v.-ben is előfordul, tagadó értelemben: nem gondolt rá senki, hogy ez lesz a „vég” (*'aharit*). Az utóbbi szó korszaklezáródást jelent, amit a fogság előtti próféták meghirdettek, hogy egyszer eljön ez a végidő, az Úr ítélettartása. Az egész siratóének egyik legsúlyosabb mozzanata annak hangsúlyozása, hogy amit az emberek lehetetlennek tartottak, az teljes szörnyűségében megvalósult és végül egy néptelessé vált romváros képében tárult a háborút túlélő emberek szeme elé.

A 12. v.-től kezdve az ének formájában – és liturgikus előadásmódjában – változás következik. A siratás helyébe egyéni panaszének lép, a megszemélyesített Jeruzsálem szólal meg. (A vers kezdőszavainak „nem nektek”, nincs értelme, eredetileg bizonyára valamilyen megszólító formula állt ott, pl. *lú' attäm* = „ó, ti, akik...”, vagy *lekú' élaj* = „jöjjetek hozzám!”) A részvétet kelteni akaró vers nem egyszerű költői túlzás abban az értelemben, hogy mindenkinek a maga bánata a legsúlyosabb, inkább arra céloz, ami a következőkben olvasható. Jeruzsálem „bánatát” az a felismerés teszi teljessé, hogy összeomlását nem a sors alakulása, vagy az ellenség támadása okozta végső soron, hanem tulajdon Ura, Istene. A hasonlatok sora következik: emésztő tüzet bocsátott népére az Úr, megfogta hálóval, mint a vadat szokás, betegséggel gyötörte (13. v.). Feléled a bűntudat: mint valami kötélcsomót, úgy vette kezébe népe bűneit az Úr és megkötözte velük népét, ahogyan a jármot szokták rákötözni az állat nyakára (14. v.). Végül szabad folyást enged fájdalom hangjainak az énekig, visszaemlékezve a nagy vérontásra, amikor úgy tiporták agyon a népet, mint a szőlőt szokás a taposókádban. (A képet ld. Jóel 4:13-ban, vagy Jel 14:18–20-ban.)

A siratóliturgia kórusa egy pillanatra félbeszakítja a panaszkodó „Jeruzsálemet” (17. v.), hogy aztán a 18. v.-ben hallhassuk a hitvallásszámba menő gondolatot: „Igazságos az Úr, csak én engedetlen voltam parancsával szemben!” A porig alázkodásnak a mozzanata ez (vö. Neh 9:33; Dán 9:7), amely nem perel Istennel a történetek miatt, mert megértette már, hogy a saját bűnökkel felidézett veszedelemért nem lehet másra hárítani a felelősséget, legkevésbé Istenre. Hogy aztán egy darabig még sajog a szív és nehéz elviselni a gyötrelmeket (19–22. v.), az emberileg érthető. A sirató és panaszének így halad végig az érzések és gondolatok során, mély lelki felismerésekhez jutva. Ami az énekben merőben ószövetségi marad, az a panaszénekek formai felépítéséből ismert sajátosság, hogy ti. az ellenségeitől zaklatott ember a „fizess meg nekik, Uram!” felkiáltással fejezi be könyörgéseit, és talán épp emiatt nem jut igazi nyugvópontra. Az első ének utolsó mondata ez marad: „Beteg a szívem!”

Siral. II. RÉSZ

A második ének tartalmát főként Jeruzsálem ostromának és pusztulásának a leírása képezi. Jellege szerint az egész siratóének, amelyen belül csupán egyes kisebb egységeknek van saját színezetük, amikor pl. az énekes odafordul „Sion leányához”, a megszemélyesített Jeruzsálemhez: „Kihez hasonlítsalak, mivel vigasztaljalak?” (13. v.) – „Kelj föl, jajgass, öntsd ki szívedet!” (19. v.) Az alapjelleg azonban változatlan marad: a siratóének írója kínzó gyötrődéssel idézi fel az ítéletes napok rémképeit.

Siral. 2,1–22. Jeruzsálem ostroma és pusztulása.

Az ének Jeruzsálem ostromát és pusztulását jelképes, de nagyon erőteljes képpel úgy rajzolja meg, hogy maga az Úr állt elő, mint egy fegyveres hős, hogy semmivé tegye addig dicsőségben élt városát. „Az égből a földre dobta Izráel ékességét, Jeruzsálemet.” (Hasonló gondolat olvasható Ézs 14:12 skv.-ben.) A babiloni ellenség mögött ott áll az Úr: az Ő nyilai suhannak, az Ő kardja oszt halált, Ő gyújtja fel a palotákat, Ő csákányozza, dönti le a várfalakat és Ő tapossa el magát a tiszteletére épített templomot is (2–7. v.). Ez történt az Úr elhatározása szerint. – A szomorú jelen képe pedig a következő: Az elhagyott épületek omladoznak, a király és főemberei fogságban vannak, itthon a papok és próféták (a 14. v. értelmében vett próféták!) nem tudnak tanítást, kijelentést közvetíteni, az itthon maradt előljárók, a „vének” tehetetlen gyászban roskadnak a porba.

A 11. v.-től kezdve az énekíró személyes megnyilatkozásai következnek (alig visszaadható képek vannak a héber szövegben: szememnek vége van a könnyezés miatt, belső részeim reszketnek, májam a földre ömlött), különösen mikor az a szívet tépő kép jut emlékezetébe, hogy hogyan pusztultak el éhen-szomjan a gyermekek segíteni nem tudó anyjuk ölében. Vigasztaló szavakat keres az énekes, de csak arra a megdöbbenő igazságra jut el, hogy ezt a népet „hiábavaló látomásokkal ámították prófétái”, ahelyett hogy bűneire rámutattak, megtérésre hívták volna (14. v.). Nem nehéz felismerni e „próféták” alakjában azokat a hamis prófétákat, akikkel Jeremiás is annyit hadakozott. Könnyebb volt azt mondogatni, hogy „békesség lesz”, vagy tetszetős álmokat magyarázni a hiszékeny embereknek (vö. Jer 8:11; 23:25 skv.) és könnyebb is volt elhinni ezeket, mint azt, hogy fegyver, éhség és dögvész fogja elpusztítani az ország lakosságát. Nem csoda, ha a könnyelmű „sálóm-próféták” a nagy pusztulás után megnémultak és nem találtak szavakat (9. v.), amiket biztatásul elmondhattak volna megcsalt, félrevezetett népüknek. Magának a népnek pedig tehetetlenül kellett túrnie, hogy ellenségei kárörömmel csúfolódjanak. „Ezt a várost mondták tökéletes szépségűnek, az egész föld gyönyörűségének?” (15. v.)

A 18–19. v.-ben a megsiratott „Sion leányához” intézi szavait az énekes. (A 18. v. első sora a héber szöveg mai állapotában értelmetlen, javítására van szükség: a sor eleje *ca' aqí lák* = kiálts! – a *hómat* helyett pedig olv. *hemí* = panaszkodj!) Arra ösztönzi, hogy forduljon az Úrhoz, öntse ki előtte szívét, indítsa szánalomra. (A 19. v. utolsó sora megbontja a háromsoros formát, valószínű toldás, a következő vers előkészítésére.) Fel is hangzik a jajkiáltás a 20–22. v.-ben. Visszatér a nyilván legszörnyűbb élményre, amiben az ostrom alatt részük volt a városban levőknek, az éhínségre. De itt már nem a 12. v. ájult tehetetlenségéről esik szó, hanem az éhségtől elvadult ösztön olyan kitöréséről, hogy az anyák újszülött csecsemőiket képesek voltak feláldozni az éhség csillapítására. (Nem egyedülálló eset. Vö. 2Kir 6:28–29. Hasonló szörnyűségről ír Fl. Josephus „A zsidó háború” c. könyvében, a Kr. u. 70-ben a rómaiak által ostromolt Jeruzsálemben.) De ez is hiába volt, akik éhen nem haltak, azokkal végzett a fegyver

(22. v.).

A siratóének végül is nem tud nyugvópontra jutni. A gyászos emlékek felidézésébe csak belefáradt az énekes és a végül megszólaló gyülekezet. Két megdöbbentő tényt és emlékezetünkbe: Ha egyszer elfogy Isten hosszútűrése, akkor Ő maga támad ellenünk – és vele szemben ki segíthet?! (Róm 8:31 ellentéte.) Másodsor: kevés vigasztalás az, hogy hamis próféták ámitása vezette félre azokat, akik maguk is szívesen hallgatták e próféciaikat. Ez lehet magyarázat, de nem mentség, a tényeken pedig nem változtat.

Siral. III. RÉSZ

A 3. rész nem a szokásos jaj-kiáltással kezdődik, hanem így: „Én vagyok az az ember, aki...” Már ez elárulja, hogy e részben nem siratóénekekkel van dolgunk, hanem egyéni panaszénekekkel, amely azonban nem fogható fel úgy, mint az előző részek hasonló énekei, tehát nem a megszemélyesített Jeruzsálem kesergései ezek. (Jeruzsálem megszemélyesítve nőalak, az itt megszólaló „ember” pedig férfi, *gäbär*, még akkor is, ha a szó általános jelentésű: én vagyok az, aki...) Az egész fejezet azonban vegyes elemekből tevődik össze. Az igazi személyes panaszének az 1–21. és az 52. skv. versekben olvasható. A közbeékelődő részleteknek azután a liturgiai kompozícióban van meg a szerkezeti jelentőségük. Így a 22–39. v.-ek a feltámadó bizakodás hangján, ugyanakkor tanító szándékkal szólnak, azzal a meggyőződéssel eltelve, hogy jó az Úr, azért jó előtte megalázkodni. A 40–42. v. átvezetése után kollektív panaszének következik a 43. skv. versekben, amely észrevétlenül egy olyan siratóénekbe megy át, aminők az 1. és 2. részben szerepeltek (48–51. v.). Az 52–66. v. a második személyes panaszéneket tartalmazza, e műfaj minden jellemző részletével. – Az ilyen énekek az üldözöttségnek, a szenvedésnek a képét vázolják, roppant változatos jelképekkel. Ezek alapján ugyan a konkrét szituáció meg nem határozható, de épp a jelképes kifejezések révén az egész énekkompozíció alkalmazható volt a meggyötört Jeruzsálemre.

Siral. 3,1–66. Panaszének és segítségkérés.

Az első panaszénekekben (1–18. v.) az éneklő Istennek a sújtó botja, fegyvere alatt érzi magát. Olyan, mint egy üldözött vad, amely nem tud hova menekülni kergetője elől: nem talál kiutat, falba ütközik, nyilak céltáblája lesz, hiába próbál még imádkozni is. Azokkal a zsoltárokkal rokon ez az ének, amelyeknek az írója betegségben, a halál révén állva, vagy a nyomorúságtól porba sújtva érzi, hogy „rettenetes dolog az élő Isten kezébe esni”. (Pl. Zsolt 88.) Van ugyan e részletnek bizonyos hasonlósága a 2:1–8 siratóénekéhez abban; hogy a csapástól sújtott ember *közvetlenül* érzi magán Isten kezét, ám itt személyes nyomorúságról van szó, amott pedig Jeruzsálem pusztulásáról s a kettőt csak erősen jelképes rávonatkoztatással lehet azonosnak venni.

Az ének legszebb részlete az a középső szakasz (22–39. v.), amelyben a lecsillapodó lélek mégis megtalálja a bizakodás hangját és meglátja Istennek napról napra megújuló hűségét, szeretetét. A bölcsességirodalom modorában tanít arra, hogy el kell fogadnia az embernek Isten próbatételét, vagy büntetését is. Nevelő értékük van ezeknek, általuk jobban megérezzük Istenre utaltságunkat, a próbatétel, a csapás elmúltával pedig újult örömmel érezhetjük, hogy Isten nem ejti el ügyünket. Nem kell hát siránkozni! (39. v.)

A következő strófa (40–42. v.) a gyülekezethez szóló felhívás önvizsgálatra, bűnbánatra, megtérésre. A rá következő kollektív panasz (43. skv.) azonban nem áll összhangban ezzel a felhívással. Megindul a panaszkodás a pusztulás és az ellenség kárörvendő csúfolódása miatt.

Nem csoda, ha ismét a siratóének hangzik fel, majd a végső nagy panaszének az 52–66. v.-ben. Az utóbbinak a tartalma abban különbözik a fejezet elejétől, hogy míg ott Isten sújtó kezét érezte és ismerte el az éneklő, addig itt ellenségeire panaszkodik. Velük szemben Istent hívja segítségül, de oly módon, mint az 1. rész végén olvashattuk. Az a kevésbé szimpatikus hang szólal meg itt is, amely az isteni igazságszolgáltatásnál nem akar megelégedni a méltatlanul zaklatott ember megszabadításával, hanem látni akarja a bosszúállást is. Hiába dinamikusabb, erőteljesebb az egyéni panaszének az elmélkedő középrészénél, lelkiileg mégis ott találja meg legszebb kifejeződését az Isten iránti feltétlen bizalom.

Siral. IV. RÉSZ

A 4. rész tartalmilag közel áll a 2. részhez, de egyes mozzanatokat konkrétan és élesebben kidolgoz. Egyébként a költő éppúgy szemtanúja lehetett Jeruzsálem ostromának, mint a 2. részé, sőt az sincs kizárva, hogy a két rész ugyanannak a szerzőnek a műve. A formai felépítés a következő: az 1–11. v. siratóének. A 12–16. v. ennek folytatása ugyan, de egy speciális, megrázó emlékhez fűződik. A 17–20. v. a gyülekezet kollektív panaszéneke, az utolsó két versben pedig egy Edóm népe elleni fenyegető jóslat hangzik el.

Siral. 4,1–22. Jeruzsálem ínséges állapota.

A jaj-kiáltással kezdődő ének első verse szinte meghatározza az egész ének tartalmát. Közönségesen így lehetne megfogalmazni: Mivé lett Jeruzsálem?! Költőien pedig így hangzik: Milyen sötét lett a ragyogó színarany! Az arany: Jeruzsálem lakossága, akikre büszke lehetett az ország, az erős férfiak, a fiatal anyák és gyermekeik, az előkelők, a harcos ifjak. – A változás egyrészt a „leértékelésben” áll: Úgy taposták össze Jeruzsálem „aranyat érő” férfait, mint a hitvány cserepet (2. v.). Úgy hevernek a holtak szerteszét, mintha a drágaköveket kiszórnák az utcára. A jelkép másik vonatkozása pedig az, hogy a színevesztett, sőt megfeketedett aranyhoz hasonlítanak az éhségtől kiaszott testek, az állandó harcokban portól belepett, naptól égetett sötét arcok, amelyek szinte felismerhetetlenné torzultak. (7–8. v. – A 7. v.-ben levő *nezírahá* szót általában korrigálják *ne'aráhá*-ra = „ifjai”. Ha megtartjuk az eredeti formát, akkor szintén átvitt értelemben kell felfognunk: „ékességei”).

Jeruzsálem ostromának legborzasztóbb emléke lehetett az éhínség, a Sirmak könyve énekei többször visszatérnek rá. E részben a 2–5., majd a 9–10. v. szinte ugyanúgy ír róla, mint a 2:11–12. és 20. v. Először csak arról van szó, hogy az anyák, akik maguk is éheznek, képtelenek táplálni csecsemőiket. A 3. v. bizarr képeket állít elénk összehasonlításként. Az egyik legutálatosabb állat, a dögevívő sakál is táplálja kölykét, a jeruzsálemi anyák viszont olyanok, mint a struccok (a héber szövegben külön írt két szó egybeolvasandó: *kaje'énim*), amelyek a kegyetlenség jelképezői voltak, mivel tojásukat a homokba takarva sorsukra bízzák (vö. Jób 39:16 skv.). Persze az anyáknak kegyetlensége az, hogy nem tudnak szoptatni, nem tudnak kenyeret törni. Megrázóbb e részben is annak az említése, hogy az embertelen éhségtől kínozza képesek voltak a gyermekeket táplálékul odaadni (olv. 2:20-nál). – A nagy összeomlást úgy jellemzi az ének, hogy az ítélet oly váratlanul jött el, mint egykor Sodomára (6. v.), az Úr haragja fellángolt és tűzbe borította Jeruzsálemet (11. v.).

A 13–16. v. egy különleges emléket elevenít fel. A templomi papságról, az udvari prófétákról úgy szól, mint akik félrevezették népüket s így közvetve ők is felidéztek a hirtelen jött katasztrófát (vö. 2:14), sőt „az igazak vérét” ontották, amikor perbe fogták, kivégeztették a valóság őszinte feltáróit, a közelgő vész hirdetőit (olv. Jer 26:7 skv.). Az ártatlan vér azonban

visszaszállt rájuk büntetésként. A balladai tömörséggel fogalmazott 14–15. v.-ből nehéz kivenni, hogy milyen ítélet érte utol őket. Vannak, akik valamiféle népítéletre gondolnak, amelynek során ezeket a meggyűlölt embereket saját honfitársaik megvakították s talán vesszőfutással kínozták agyon (Kraus). Mások inkább a megszálló babilóniaiak által végrehajtott ítélet rajzát látják e versekben. A szakaszt lezáró 16. v. mindenesetre a babiloni katonaság megszárlására vonatkozik. A 17. v.-ben a gyülekezet szólal meg. Keseregve említi, hogy mennyire vártak az őket oly sokszor hitegető egyiptomiak segítségére, de hiába (17. v., olv. Jer 37:5–8). Megint az agyonhajszolt vad hasonlatával szemlélteti azt, hogy milyen kétségbeejtő helyzetbe került Jeruzsálem lakossága a város elfoglalásakor: még a hegyekbe, vagy a Júda pusztájába menekülők nyomában is ott voltak az üldözők. A letragikusabb volt magának a királynak, „az Úr felkentjének” a sorsa (2Kir 25:5–7), vele elveszett népének minden reménye is. Természetes, hogy ez nem Jeremiás hangja, aki egészen másként értékelte Gidkijá királyt, de népének az egzisztenciáját is.

A befejező két vers szintén Jeruzsálem megszállásának egyik mozzanatával állhat kapcsolatban. A babiloni sereggel együtt jöttek más, előbb meghódított népek segédcsoportjai is, köztük az edomiták, akik kárörömmel nézték Jeruzsálem pusztulását, sőt segítették azt teljessé tenni. Az Abdiás könyve, vagy a Zsolt 137:7 mögött ugyanez a bosszúért kiáltó keserűség áll. Énekünk a még alig begyógyult friss sebeket tépi fel újra az emlékezésben, illetve e sebeket megörökíti a liturgikus emlékezésben. Megrettenve érzékelteti azt az igazságot, amit a próféták sokszor emlegettek: Sodoma bűnét Sodoma sorsa követi (Ézs 1:9–10; Ám 4:11 stb.). Nem hitte volna a világon senki (12. v.), legkevésbé persze Júda népe, hogy összeomolhat az ország, a főváros és a templom, hiszen Jeruzsálem falait bevehetetlennek tartották s az ott álló templom révén mechanikusan jelenlevőnek vették a minden ellenségénél erősebb isteni oltalmazást. Különösen fájdalmas kijózanodást keltett az utóbbiban való csalódás. – Az összeomlásban aztán már hiábavaló az átkozódás is.

Siral. V. RÉSZ

Az utolsó ének tartalom és műforma tekintetében a legkönnyebben áttekinthető. Az egész egy kollektív panaszének, amely már nem Jeruzsálem ostromának a képeit idézi, hanem a babilóniaiak által megszállt országban uralkodó állapotokat írja le. A keserves sors és helyzet részletes bemutatása ennek a kezdő felkiáltásnak a jegyében indul: Emlékezz, Uram! – és ezzel a könyörgéssel végződik: Tedd napjainkat újra olyanokká, mint voltak régen.

Siral. 5,1–22. A babiloni megszállás nyomorúsága. Könyörgés megújulásért.

Örökségünk (= földbirtokunk), házunk idegeneké lett – így kezdődik a panasz. A hadjárat után valóban sok idegen telepedett be Júdába a szomszédos országokból és birtokba vették a földeket. Az addigi tulajdonosok meghaltak, vagy fogságba kerültek, az otthon maradtak „apátlan árvák” és jog nélküli özvegyek voltak (2–3. v.), akik tulajdon hazájukban nincstelenekké váltak, szolgasorsra lettek kárhoztatva. A legnagyobb gond a mindennapi étel-ital előteremtése lett. Még a vízért (a vízgyűjtő ciszternák használatáért) is fizetni kellett, vagy az étel megfőzéséhez szükséges fáért is (4. v.). Életveszéllyel járt az élelem betakarítása a mezőről, mert tartani kellett a pusztá felől be-betörő rablók hordáktól (9. v.). Egyes magyarázók szerint (pl. Aalders) ebbe az összefüggésbe tartoznék bele a 6. v. is: Egyiptom, illetve az asszírok „felé” nyújtjuk ki kezünket élelemért (az asszír elnevezés tovább élt birodalmuk letűnése után is). Könnyebb magyarázat azonban az, amely a háború előtti felelőtlen politikai szövetezésekre gondol, melyeknek egyik

célja volt a „jóléti állam” megteremtése is; a vers így a nagy ellentétet emeli ki a gazdag múlt és a szegény jelen között. Ezzel együtt azonban ez a generáció fájdalmasan ítéli meg az ősök hibás útkeresését, akik politikai szövetségeseket kerestek, mert az Úrral való szövetség nem volt elég megfogható valóság. A 7. v.-ben szinte a Jeremiás és Ezékiel által (rosszallóan) idézett közmondás tükröződik: az apák ettek egrest és a fiak foga vásik bele (Jer 31:29; Ez 18:2). A szomorú állapotok festése folytatódik: Nincs biztonságban az élet, túrni kell az erőszakoskodást és gyalázatot. Alantas, szolgálai, vagy erőt meghaladó munkát kell végezni (13. v.), nincsen „közélet” a városok kapuja melletti téren, ahol máskor a vének szoktak gyűlést tartani (14. v.). Amit Jeremiás megjövendölt, beteljesedett: elhallgatott a vidám ének, nincs már mulatság, tánc (15. v.). A 16. v. jelképes kifejezése szerint oda van minden hajdani dicsőség és jólét. Végül a tetőfokot a panaszkodásban a 18. v. éri el: a templomhegyen csak romok vannak, melyek közt sakálok tanyáznak.

A panasznak e tetőfokán mégis megtorpan az ének és egy gondolattal felülemelkedik azon, amit lát. A Siont az Úr lakóhelyének, trónjának tartották, és ez leomlott. De hiszen az Úr igazi trónja a mennyben van s az Úr nem lehet trónjavesztett király. Itt csap át végül is a panasz a bizakodó kérésbe: Téríts vissza magadhoz minket, mert meg akarunk térni! (21. v.) Hatalmas gondolat, amely kifejezi, hogy mi az új élet kezdésének az útja, de azt is, hogy a megtérésben is a döntő tett az Istené. A záróvers ez után már nem kételkedő kérdés, inkább szónoki felkiáltás, a reménykedés kifejezése. – A Siralmak könyvének ez a néhány verse méltó arra, hogy befejezze ezt a fájdalmasan gyötrődő énekciklust és áment mondjon az Istenhez visszavágyó szenvedő embernek, vagy gyülekezetnek a sírása és könnyörgése után.

EZÉKIEL KÖNYVÉNEK MAGYARÁZATA

Írta: Dr. Karasszon Dezső professzor

Bevezetés

Ezékiel prófétai tevékenységének ideje és helye.

Ezékiel könyvében 14 időmeghatározás maradt ránk. Valamennyi Jójákin király fogságba kerülésétől, az ún. első deportációtól, Kr. e. 598-tól indul ki, és az azóta eltelt évek számát közli. Az első dátum azonban, amely a harmincadik évről beszél, rejtélyes (Ez 1:1). Teljesen alaptalanul gondolta már Origenész, hogy itt a próféta életkoráról van szó. E felfogás szerint Ezékiel, amikor prófétává hívta el őt az Úr, éppen elérte azt a kort, amely a pappá szenteléshez szükséges (Num 4:30). Azonban a könyv többi része arra mutat, hogy Ezékiel már Jeruzsálemben is pap volt a deportálás előtt, hiszen jól ismerte a templomot és a jeruzsálemi viszonyokat. Így tehát az Ez 1:2-ben levő dátumot tartjuk hitelesnek: a prófétát az 5. évben hívta el az Úr. Ez Kr. e. 593-ban történt. A legkésőbbi dátum Ez 29:17-ben található: a 27. év, ez Kr. e. 571-et jelent. Ezékiel prófétai tevékenysége tehát Kr. e. 593-tól 571-ig tartott. A könyvben található dátumok.: Ez 1:1k.; 3:15k.; 8:1; 20:1; 26:1; 29:1.17; 30:20; 31:1; 32:17; 33:21; 40:1. Ezeknek a többsége megbízható, helyenként kisebb javítás szükséges (ld. a magyarázatnál). A korábbi kutatók közül néhányan úgy gondolták, hogy Ezékiel előbb Palesztinában, később pedig a babiloni fogságban hirdette a rábízott üzenetet. Olyan vélemény is van, amely szerint a